

HE TURE hei whakahau i te rehitatanga kuri.

Na Ka Meingatia Hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paramete, i runga hoki, i te mana o taua Runanga, nga whakaritenga i raro nei:—

- Te Ingoa Poto o tenei Ture ko "Te Ture Rehita Kuri, 1880," kua e timata te mana o tenei Ture kia tae ra ano ki te ra tuatahi o Hanuere, i te tau tahi mano waru rau waru tekau ma tahi.
- Koia, nei te whakamaoritanga o nga kupu i raro nei me kaore e wehe ke ana i nga tikanga o tenei Ture, ara:—
 - Mo nga tikanga o tenei Ture, me te takiwa e whakahuatia ana i te rarangi tuatahi o te Apiti Tuatahi e piri ana ki tenei.
 - "Hunga Whaimana o te Takiwa" me te "Moni o te Takiwa" ko ona tikanga ko te Hunga e mau nei tona ingoa i te rarangi tuarua me te moni e whakahuatia ana i te rarangi tuatoru o taua Apiti:
 - "Kauti" tona tikanga ko tetahi Kauti e whaimana ana i reira te katoa o "Te Ture Kauti, 1876:"
 - "Paro" tona tikanga ko ia Taone nui, ko ia Taone, ko ia Paro i whakamanaia i raro i tetahi ture o te Runanga Nui, o tetahi Kawanatanga Porowini ranei:
 - "Takiwa Rori" tona tikanga ko ia takiwa rori, huanui ranei o waho o te Kauti penei me tenei kua whakamaramatia ake nei, a e tau ana i taua wa ki raro ki te mana o tetahi Rori Poari penei me tenei e whakamaramatia ana i konei:
 - "Rori Poari" tona tikanga ko te Poari, ko nga Kaitiaki, ko nga tangata ranei kua whakaritea e te ture hei kaiwhakahaere mo nga tikanga o nga huanui me nga rori:
 - "Rori" "Huanui" ranei, e pa katoa ana ona tikanga ki nga tiriti me etahi atu wahi e haererea ana e te katoa:
 - "Tangata nana te Kuri" tona tikanga ko te tangata e noho ana i roto i te whare i te kainga ranei e waiho nei kia noho kia tatu te kuri i reira, e pa ana hoki ki te kai-tiaki o te kuri, ki te tangata ranei e tiaki ana i taua kuri mo tetahi wa, ahakoa, e here ana e haere noaiho ana ranei te kuri, ki te tangata ranei e atawhai noaiho ana i te kuri.
- Ka whaimana te Kawana, i runga i tana panni ki te kape mai i etahi wahi o te koroni kia kua e mana tenei Ture ki reira, ka mana ano hoki ki te tuku atu i tona mana kia tau atu ano hoki ki etahi wahi i kapea ra i mua; ka mana hoki ki te whakarite i te wa e whaimana ai tera ki roto ki te takiwa e whakahuatia ana i reri, kei eira ka whaimana te Ture.

REHITATANGA.

- Ko ia tangata e pupuri ana i tetahi kuri kua pakeke ake i te ono marama i roto i tenei koroni mo nga ra tahi tekau ma wha, a kaore e rehita ana i taua kuri, a kaore e rehita hou ana i ia tau i ia tau, i runga i nga tikanga ka whakamaramatia i roto nei, ka taea ia te whiu ki te utu kua e nui atu i te rima pauna mo ia kuri, i tua atu ano i nga moni tika mo te rehitatanga i taua kuri.
 - Ko te tangata e whiwhi ana i te kuri, ahakoa kua whakaaetia nei e nga tikanga o tetahi Ture kia kua e utu reiti, me rehita ano i taua kuri, a me rehita hou i ia tau i ia tau mehemea nei kaore i puta ki waho o nga tikanga o taua Ture, a ka pa ano hoki ki a ia nga whiu, engari kua e tonoa he utu mo te rehitatanga o taua kuri.
 - Ma te tangata whaimana o te takiwa e whakarite etahi tari rehita hei rehitatanga mo nga kuri i raro i nga tikanga o tenei Ture, ki reira takoto ai nga pukapuka rehita e whakahaua aua e tenei Ture; mana hoki e whakarite he Kai-rehita i aua wahi hei tiaki i aua rehita, hei kohi hoki i nga utu rehita, hei tuhituhi hoki i nga mea e whakahaua ana e tenei Ture ki roto ki aua rehita; mana hoki e whakarite nga utu mo aua Kai-rehita.
 - Me takoto tonu i aua tari rehita etahi kara kuri e piri ana nga nama ki te taha, a me timata rarangi aua nama i te tahi ka nui haere ai, a me mau ano hoki te ingoa o te takiwa me te tau i whakaputaina ai.
- E tika ana kia riro he kara ki te tangata mo ia kuri e rehitatia ana e ia. Me tuku atu te tauira o te kara mehemea e hoatu aua te utu i hokina ai te kara, i te mea ranei e kiia ponotia aua kua ngaro kua tahaetia ranei te mea tuatahi.
- Me tuhi katoa nga ingoa me nga kainga o nga tangata e tango kara ana ki roto ki tetahi pukapuka rehita, penei me te ahua i te Apiti Tuarua e mau ake nei, i ia tari rehita, a me rehita hoki ki te pukapuka te nama o te kara e hokona ana e ia tangata, me te ahua o te kuri mona te kara, a ka tae noatu te tangata kia kite i taua pukapuka i roto i nga haora e puare ana te tari mehemea ka utu ia i te hikipene.

- Ma te tangata nama te kuri e rehitia ma tetahi tangata ranei hei whakakapi i a ia, a me whakaatu hoki te ahua o te kuri me etahi atu mea e whakahaua ana i konei, me te utu hoki o te rehitatanga ki te tari rehitia o te takiwa e noho ana te tangata nama, ki te tari rehitia ranei o te takiwa e mahi ana ia.
Me tuhi tana ahua ki te pukapuka rehitia, a me hoatu hoki he pukapuka ki te tangata nama te kuri, ki taua tangata ke ranei, hei whakaatu i te utunga o te moni rehitia, me hoatu hoki he kara hei whakamau ki te kaki o te kuri e rehitatia ana.
Mehemea ka tuhia ka kapea ranei ki waho e tetahi tangata i runga i te ngakau mohio, ka tukua ranei kia tuhia kia kapea ranei ki waho i runga i te ngakau mohio, i roto i aua tuhinga whakaahua, etahi mea e rereke ana, mea ranei hei huna i te mea pono, me tika ia kia whiua ki te utu engari kaua e hipa ake i te rima pauna.
- Ko aua tu rehitatanga katoa me mana i te ra i rehitatia ai a tae atu ki te ra tuatahi o Hanuere e whai ana i muri i taua ra, engari kaua e roa atu; a pera hou ano aua tu rehitatanga i ia tau i ia tau.
- Kia tekau hereni te utu mo te rehitatanga i te kuri i roto i te Koroni, ma etahi tikanga anake e whakahuatia ana i kouei e rereke ai. A ko aua tu rehitatanga ka kiia kaore auo kia mana kia utua ra ano taua moni.
Engari ko nga rehitatanga tuatahi e whakaputaina ana i muri i te marama o Hurae o ia tau, me utu ko te hawhe o te moni rehitia.
- Ko nga rehitatanga katoa e puta ana i raro i tenei Ture me mana ki nga wahi katoa o te koroni, a ka tika kia tangohia atu te kuri e te tangata nana ki waho atu o te takiwa i rehitatia ai e ia, a kaua hoki e utu i etahi atu utu.
- Mehemea kua riro te kuri i tetahi tangata ke, me mana tonu te rehitatanga o taua kuri, a i runga i te tono o te tangata hou ka mau tonu te kara ki te kuri, engari i runga hoki i tona tono me tuhi ko tona ingoa ki te pukapuka rehitia, hei whakakapi i te ingoa o te tangata nana te kuri i te tuatahi, me kaua ano hoki e utu; a kei reira i runga i nga tikanga o tenei Ture ko ia tangata hou ka tu hei whakakapi mo te tangata tuatahi.
- I nga tamanatanga i raro i tenei Ture, ma te tangata e whakawakia ana e whakaatu mehemea kua rehitatia te kuri, kaore ana ranei kia tae ki te ono marama te pakeke, kaore ano ranei kia tae ki te tahi tekau ma wha ra i a ia i te tangata nana te kuri.
- Ko nga kuri kaore nei e mau ana te kara tika me te nama, ka kiia e hara i te mea rehitia a ka tika noatu te tangata, te Kaiwhakakapi ranei o te tangata nona te whenua, te tangata ranei kua whakahaua e te Hunga whaimana o te Takiwa, ki te patu i taua kuri

NGA MEA E MATE ANA I TE KURI.

- Me whakarongo te Kooti ki te kupu e ki ana he kuri wehi tetahi kuri a kaore e tiakina paitia ana, ahakoa e here ana e haere noa ana ranei; a ki te kite te Kooti kua rongo nei i taua kupu, e tika ana he kuri wehi, ka taea te whakaputa i te kupa whakahau ki te tangata nana taua kuri kia tiakina paitia, kia patua ranei; a ki te kore tetahi tangata e rongo ki taua tu kupu whakahau, ka taea ia te whiu ki te utu kaua a hipa ake i te rua tekau hereni mo ia ra e turi ana ia ki taua whakahaunga.
- Ko ia tangata e tuku ana kia haerere te kuri e mohiotia ana kua ngau i te tangata i te kararehe i tetahi atu taonga ranei, ahakoa e mau ana te kara rehitia kaore ranei, me te kore here o te waha kia taea ai te inu kia taea ai hoki te whakata i te manawa, ka whiua taua tangata mo ia hara pera kaua e hipa atu i te wha tekau hereni; a ko ia tu kuri e haerere noa ana ka tika noatu kia patua e te Pirihimana.
- Mehemea ka rere atu tetahi kuri ka riri ka whakaoho ranei i tetahi tangata, hoiho, kau, tetahi atu kararehe ranei, e tata ai te mate o tetahi tangata, tetahi taha ranei o tona tinana, e tata ai te mate te kino ranei tetahi taonga, ka tika noatu kia patua tonutia iho taua kuri; a i runga i te whakataunga o te whakawakanga ka tika kia whiua te tangata nana te kuri, te kai-tiaki ranei ki te utu kaua e hipa atu i te rima pauna mo ia hara pera, i tua atu ano i te utu mo nga mea i mate i kino ranei i taua kuri.
- Ki te kite te tangata i te kuri e haerere noa ana e ngau ana e riri ana ranei ki tetahi tangata, hipi, kau, e riri ana ranei te kuri ki a ia, e ngau ana ranei i a ia, ka tika noatu kia patua e ia taua kuri, kaore he tikanga kia pa ki a ia nga whiu mo nga utu mo nga mea i kino i mate ranei i taua kuri.
- Ki te omaoma haere tetahi kuri i waenganui i nga kau i nga hipi ranei a tetahi tangata, ka tika noatu kia patua e ia e tona whakakapi ranei.
- Ma te tangata nana te kuri e utu nga moni utu mo nga mea i kino i mate ranei i tana kuri, kaore hoki he take kia whakaaturia e te tangata nana nga mea i mate he mahi pera ano ta taua kuri i mua atu te mohiotanga ranei o te tangata nana te kuri ki taua mahi a tana kuri, kaore hoki he tikanga kia whakaaturia e ia na te kore tiaki a taua tangata i tana kuri i puta ai taua mate.

NGA HARA.

- Mehemea ka tahuri tetahi tangata ki te hanga i tetahi taura tinihanga, ka noho, ka whakamau ranei, ka kitea ranei i a ia tetahi mea e rite ana ki te rino o te nama e whakaputaina ana e tetahi tari rehitia i raro i tenei Ture, ko aua tangata pera, ka taea kia whiua ki te utu kua e hipa atu i te rua tekau pauna, mo ia hara pera.
- I te mea kua pahure te ra tuatahi o Hanuere, a ka kitea he kuri i tetahi tangata, e whaiwhai ana ranei tetahi kuri i a ia, a e mau ana te tohu nama o tetahi atu tau, a kaore ano kia rehitatia te kuri mo taua nei tau, ka tika kia whiua taua tangata ki te utu kua e kipu atu i te rima pauna.
A ki te kitea he kuri i tetahi tangata, e whaiwhai ana ranei i a ia tetahi kuri, a e mau ana i taua kuri te nama i whakaputaina mo tetahi kuri ke atu, ka tika kia whiua taua tangata ki te whiu kua e hipa ake i te tahi tekau pauna.
- Mehemea ka tahuri tetahi tangata i runga i te ngakau kino me te ngakau mohio ki te unu i te kara e mau ana i te kaki o tetahi kuri penei me ta tenei Ture e whakarite nei, ka tango ranei i te nama rehitia e mau ana ki te kara o te kuri, ka tika kia whiua taua tangata ki te utu kua e hipa atu i te tahi tekau pauna mo ia hara pera, a me utu hoki e ia te tangata nana taua kuri me i patua i raro i nga tikanga o tenei ture i runga i te unuhanga o taua kara, o taua nama ranei.

ETAHI ATU TIKANGA.

- Ko nga moni e tika ana kia utua i raro i nga tikanga o tenei Ture me tango i runga i te mana o te Ture.
- Ko nga utu me nga moni me nga whiu katoa e whakataua ana i raro i tenei Ture me utu e te tangata kai-kohi ki roto ki te Moni o te Takiwa; engari ka tika ano i runga i te whakahau a te Kaiwhakawa kia utua tetahi taha o te Moni ki te tangata ki nga tangata ranei i tonono i te whakawa, i whaki kupu ranei i taea ai te whakatau i te hara o te tangata.
- Ko nga moni katoa e pau ana i te whakahaerenga i nga tikanga o tenei Ture me utu ki nga moni o te Takiwa.
- Kua nga tikanga o tenei Ture e whakahe i etahi tikanga o tetahi Ture e whaimana ana i taua wa mo te raruraru rapeti.
- E whakakorea ana ikonei nga ture e mau nei i te Apiti Tuatoru o tenei Ture.

Nga Apiti.